

Tartalom

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	11
ÁBRÁK JEGYZÉKE	15
TÉRKÉPEK JEGYZÉKE	17
SOROZATSZERKESZTŐI ELŐSZÓ	19
BEVEZETÉS	23
Mintaleírások	24
Az 1996-os RSS kvótaminta	24
A 2009-es reprezentatív minta	26
Összehetők-e a két minta és az eredmények?	27
1. NÉPEK ÉS NYELVEK ERDÉLY MÚLTJÁBAN	33
1.1 Megtelepedés, a történeti Erdély	34
1.2 Az önálló fejedelemség kora	37
1.3 Reformáció, anyanyelvűség	40
1.4 Nyelvi kapcsolatok	41
1.5 Erdély népei a Habsburg Birodalomban	43
1.6 Egyházpolitika	47
1.7 Nyelvi ellentétek, nyelvi kapcsolatok	48
1.8 A béke félvezszázada	50
1.9 Államiságból államnélküliségbe	56
2. A MAGYAR NYELVKÖZÖSSÉG NÉHÁNY JELLEMZŐJE	
A 21. SZÁZAD 2. ÉVTIZEDÉBEN	59
2.1 Lélekszám, részarány	59
2.2 Földrajzi elhelyezkedés és településszerkezet	62
	5

2.2.1. Földrajzi elhelyezkedés	62
2.2.2. Településszerkezet	65
2.3. Gazdasági-társadalmi szerkezet	66
2.4. Műveltségi szerkezet	69
2.5. Azonosságtudat és attitűd	71
2.5.1. A magyar identitás	71
2.5.1.1. Magyar (anyanyelvű) cigányok	75
2.5.2. A román identitás	76
2.5.3. Viszonyulás a magyar nyelvhez	77
2.6. Asszimiláció	79
3. NYELVVÁLTOZATOK ÉS REGISZTEREK	83
3.1. Standard változat, regionális köznyelv	83
3.2. A magyar nyelv földrajzi változatai	84
3.2.1. Nyelvjárási régiók	85
3.2.2. Nyelv- és nyelvjárásszigetek	90
3.2.3. Szórványok	92
3.3. Szaknyelvek	96
3.3.1. Magyar szaknyelvi hagyományok Erdélyben	96
3.3.2. Leépülés a 20. században: a magyar nyelv térvesztése és nyelvészeti következmények	97
3.3.3. Új lehetőségek és eredmények 1990 után	98
3.3.4. Szaknyelvek a közösségi kommunikációban	102
3.4. A szépirodalom nyelve	103
3.5. Az erdélyi magyar beszélő szociológiai profilja és verbális repertoárja	107
4. POLITIKA	111
4.1. Az állam kisebbségpolitikája és a domináns nyelvi ideológiák	111
4.1.1. Általános viszonyok	111
4.1.2. A nyelvi ideológia	112
4.1.2.1. Nyelvi ideológiák a jogi kodifikációban	113
4.1.2.2. Jogigények, jogérvényesítés, joggyakorlat, jogvédelem	117
4.1.2.3. Névjog, névpolitika	119
4.1.2.3.1. <i>A személynévhasználat szabályozása</i>	119
4.1.2.3.2. <i>A földrajzi nevek szabályozása</i>	120
4.1.2.3.3. <i>Az intézménynevek</i>	124
4.1.3. Kisebbségpolitika a gazdaságban	125

4.1.4. Kisebbségpolitika az oktatásban	128
4.1.4.1. Kisebbségpolitika a közoktatásban	129
4.1.4.1.1. <i>A törvényi keretek alakulása 1990 után</i>	129
4.1.4.1.2. <i>Az oktatási rendszer struktúrája</i>	134
4.1.4.1.3. <i>Iskolák</i>	136
4.1.4.1.4. <i>Tanulók</i>	137
4.1.4.1.5. <i>Pedagógusok</i>	143
4.1.4.1.6. <i>Oktatás a szórványban</i>	145
4.1.4.1.7. <i>Esélyteremtés, tehetséggondozás</i>	150
4.1.4.2. Kisebbségpolitika a felsőoktatásban	151
4.1.4.2.1. <i>Történelmi előzmények</i>	151
4.1.4.2.2. <i>Kapcsolatok és függőségek</i>	151
4.1.4.2.3. <i>Oktatáspolitika, törvényes keretek</i>	152
4.1.5. Kisebbségpolitika a kultúrában	157
4.1.6. Kisebbségpolitika a hitéletben	159
4.1.6.1. <i>A többség államegyháza, a magyarok egyházai</i>	160
4.1.6.2. <i>Egyházpolitikák, kisebbségpolitika</i>	164
4.2. A nemzeti kisebbségek jogállása. A nyelvek státusza	165
4.3. A magyar nyelvközösség politikai törekvései	168
5. NYELVHASZNÁLATI SZÍNTEREK	175
5.1. A magyar nyelv az oktatásban	176
5.1.1. A magyar nyelv a közoktatásban	176
5.1.1.1. <i>A tannyelvválasztás és tannyelváltás buktatói</i>	178
5.1.1.2. <i>A magyar nyelv mint iskolai tantárgy és tananyag</i>	182
5.1.1.2.1. <i>A tantervek</i>	182
5.1.1.2.2. <i>A tankönyvek</i>	188
5.1.1.2.2.1. <i>A szabályozás</i>	188
5.1.1.2.2.2. <i>Szerzők, kiadók</i>	189
5.1.1.2.2.3. <i>Pályztatás, ellenőrzés, jóváhagyás</i>	191
5.1.1.2.2.4. <i>Az Erdélyi Tankönyvtanács</i>	193
5.1.1.2.2.5. <i>Problémák: érdekek és érdekeltségek</i>	194
5.1.1.3. <i>Vizsgák és mérések: eredményesség</i>	195
5.1.2. A magyar nyelv a felsőoktatásban	197
5.1.2.1. <i>Keretek és arányok</i>	198
5.1.2.2. <i>A bázisintézmény: a kolozsvári egyetem</i>	202
5.1.2.3. <i>Meggyengült alapok: a pedagógusképzés</i>	204

5.2. A magyar nyelv a tudományművelésben	208
5.3. A magyar nyelv a kultúrában	210
5.3.1. Néprajzi tájak	210
5.3.2. Városi kultúra, elíteltkultúra	211
5.3.3. Színházak, színháztársulatok	214
5.3.4. Könyvtárak, könyvkiadás	216
5.4. A hitélet nyelve	218
5.4.1. Az egyházak és híveik anyanyelve	219
5.4.2. Egyházak, egyházi intézmények és az anyanyelv	223
5.4.3. Képzés, oktatás egyházi keretben	225
5.5. A magyar nyelvű média	229
5.6. A magyar nyelv a nyilvános nyelvhasználat szinterein	235
5.6.1. A közélet maganyelvűsége	235
5.6.2. Egyéb szinterek	238
5.7. A magyar nyelv a kibertérben	239
6. KÉTNYELVŰSÉG A ROMÁNIAI MAGYAR BESZÉLŐKÖZÖSSÉGBEN	243
6.1. Nyelvismeret	243
6.2. A nyelvek presztízse, értéke és értékelése	250
6.3. A kétnyelvűség fogalma, típusai, erdélyi változatai	259
6.4. A kétnyelvűség dinamikája és a nyelvcseré	266
7. AZ ÉRINTKEZŐ NYELVEK KONTAKTUSNYELVÉSZETI KÉRDÉSEI	271
7.1. Érintkező, egymásra ható nyelvek	271
7.2. A kontaktushelyzet következményei	274
7.2.1. Bizonytalanságok, frusztrációk a két nyelv határán	274
7.2.2. Nyelvi konzervativizmus, megőrzött régiségek	276
7.2.3. Relatív kontaktusjelenségek és nyelvi változók	281
7.2.3.1. Analitikus szerkezetek érvényesülése	282
7.2.3.2. Feminizálás	286
7.2.3.3. Kicsinyítés	290
7.2.3.4. Szórendi kérdések	294
7.2.3.5. Többes szám és számbeli egyeztetés	299
7.2.3.6. Településnevek ragozása	303
7.2.3.7. Következtetések	305
7.2.4. Szókészlet jelenségek	306
7.2.4.1. Közvetlen lexikai átvételek	306

7.2.4.1.1. Tulajdonképpeni szókölsönzés	306
7.2.4.1.2. Hangalakkölsönzés	308
7.2.4.1.3. Visszakölsönzés	310
7.2.4.1.4. Betűszókölsönzés	311
7.2.4.1.5. Tulajdonnév-kölsönzés	311
7.2.4.2. Közvetett lexikai hatás	312
7.2.4.2.1. Jelentésbeli kölsönyszók	313
7.2.4.2.2. Tükörszók, tükörkifejezések	314
7.2.4.3. Hibridszerkezetek	315
7.2.4.3.1. Hibridszavak	315
7.2.4.3.2. Hibridszó szerkezetek	317
7.2.5. Hangtani jelenségek	318
7.2.6. Alaktani jelenségek	320
7.2.7. Mondattani kérdések	325
7.2.7.1. Vonatkölsönzés	325
7.2.7.2. Kontaktusjelenségek az alany és az állítmány szintjén	326
7.2.7.3. Kontaktusjelenségek a tagmondatok határán	327
7.2.8. Kódváltás	330
8. ÖSSZEGZÉS	335
8.1. A mai nyelvpolitikai és szociolingvisztikai helyzet	335
8.2. A nyelvi jogok és az oktatás	336
8.3. A kétnyelvű környezet, a kétnyelvűsödés és a románidomináns kétnyelvűség következményei	339
8.4. Feladatok a nyelvi tervezésben	341
8.5. A magyar nyelv jövője Erdélyben	345
JEGYZETEK	347
MELLÉKLETEK	361
1. Nyelvhasználati kérdőív (1996, RSS-kutatás)	361
2. Keresztábrák (1996, RSS-kutatás)	379
IRODALOM	409
Internetes honlapok	433
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	435
REZUMAT: Limba maghiară în România (în Transilvania)	463
SUMMARY: The Hungarian Language in Romania (in Transylvania)	469